

Svensk översättning från tjeckiska originalet av Blanka Karlsson med språkgranskning och bearbetning av Richard Karlsson

Recension av boken ”Historisk fäktning som konst och vetenskap”

av

PhDr. Jiří Křesťan, CSc, chef på avdelning VI, Nationalarkivet i Prag

Mgr. Jan Kahuda, PH. D., chef på avdelning II, Nationalarkivet i Prag

s. 350-353 i: *Paginae historiae 23/2*, en antologi utg. regelbundet av Nationalarkiv, Prag 2015

HISTORISK FÄKTNING SOM KONST OCH VETENSKAP

Blanka Karlsson har under många år varit en oöverblickbar gestalt både bland utrikes bosatta tjecker och inom internationell forskning. Trots att hon beskriver sig själv som ”historiker, Comeniusvetare, filolog samt bohemist” [lingvist med inriktning på tjeckiska – förklaring av översättaren] (s. 237 i verket som här recenserar) är hennes profilering och offentliga verksamhet mycket bredare. Hon är inte enbart en forskare som ägnar sig åt en hel rad av ämnen (pedagogikens historia, trettioåriga kriget, profileringen av Jan Amos Comenius liv och verk, förbindelser mellan Tjeckien och Sverige, musikhistoria osv.) och hennes bibliografi innefattar det respektabla antalet av 73 verk¹ under åren 1989-2014, utan hon är även en mycket aktiv människa som yttrar sig uttrycksfullt och mångsidigt i det offentliga rummet (vilket denna bok är ett resultat av).

Blanka Karlsson, född Popelková, avslutade år 1981 sina universitetsstudier på filosofiska fakulteten vid Karlsuniversitetet i Prag med disputationen av examensarbetet ”Krigspropaganda och realpolitik i Sveriges förberedelser för ingrepp i trettioåriga kriget”, bearbetat i samarbete med handledaren Professor Miroslav Hroch. Temat på examensarbetet gav ett tecken på en av författarinnans kommande inriktningar i sitt forskningsarbete. År 1984 flyttade hon till den svenska staden Norrköping, tillsammans med sin make (den svenske diplomaten och affärsmannen Stellan Karlsson) efter avslutningen av hans affärsuppdrag i Prag. I slutet av 1980-talet började hon systematiskt följa tjeckiska kulturspår i Sverige och

¹ Se Bibliografi PhDr. Karlsson Blanka, rozená Popelková. *Genealogické a heraldické informace 7/22*, 2002, s. 90-93; regelbundet uppdaterad bibliografi bevarad i Blanka Karlsson personfond i Nationalarkivet, se NA Karlsson Blanka, PhDr. PH. D. (EL NAD 1371).

publicera för både den akademiska- och offentliga allmänna miljön i Sverige och Tjeckien sina forskarresultat som en förbindelse mellan två kulturer.

En betydelsefull impuls i början av hennes forskning var det så kallade Finspongsbiblioteket som ursprungligen tillhörde en betydelsefull holländsk-svensk affärsman och kulturmecenat (för bl.a. J.A. Comenius) vid namn Louis De Geer (1587 – 1652). Just detta bibliotek som idag är deponerat till Norrköpings stadsbibliotek, ledde Blanka Karlssons steg till Jan Amos Comenius och hans vistelse i Sverige. En hel rad av studier, uppsatser och föreläsningar vid kongresser till det här ämnet ² var år 2000 krönt av utgåvan av ett av manuskripten som innehöll förordet till verket *Allmän överläggning om de mänskliga tingens förbättring* (*De rerum humanarum emendatione consultatio catholica*) som Blanka Karlsson identifierade som Comenius autograf.³ Sin plats i den internationella comeniologin poängterade hon ytterligare med publiceringen av hennes monografi om Comenius verk i Sverige baserad på hennes doktorsavhandling som hon disputerade med vid Pedagogiska fakulteten vid Karlsuniversitetet i Prag.⁴ I det här verket förenade hon sitt intresse om Comenius verk med pedagogikens historia. Det är viktigt att poängtera i det här sammanhanget att en hel del av Comenius åsikter om uppfostran och utbildning (särskilt tvåspråkigheten) applicerade hon i sin egen familj.

Intresset om Comenius personlighet samt om trettioåriga krigets tid ledde Blanka stegvist till att följa allmänna frågor kring svenskt krigsbyte.⁵ En annan förekomst har varit att hennes vidgade tematiska förteckning även har innefattat andra tjeckiska personligheter vars verksamheter har förbindelser med Sverige.⁶ Några av dessa är personlighetskildringen av tonsättaren Bedřich Smetana och hans vistelse i Sverige ⁷, samt historikern och arkivarien

² Se t. ex. Karlsson Blanka: Finspongští De Geerové a Komenský, *Theologická revue* 5/1995 s. 70-72, samt *Nález rukopisu Europae lumina a komenian v Norrköpingu. I: Světová literárněvědná bohemistika. Historie a současný stav*, Praha 1996, s. 550-560, samt *Die Finsponger Sammlungen in Norrköping i: Comenius als Theologe. Beiträge zur internationalen wissenschaftlichen Konferenz*, Prag 1998, s. 244-261, samt Finspongský rukopis a skoklosterovská komeniana ve Švédsku. I: *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica a odkaz Jana Amosa Komenského pre tretie tisícročie*, Zborník materiálov z medzinárodnej konferencie, Bratislava 2001, s. 93-107, samt *Rod Louise De Geera staršihu, švédského přítele Jana Amosa Komenského*, *Genealogické a heraldické informace* 7(22), 2002, s. 73-76.

³ Karlsson Blanka: Finspongský rukopis Jana Amose Komenského. Dosud neznámý rukopis Komenského *Předmluvy Europae lumina a Dedikace třem královstvím nalezený ve švédském Norrköpingu*, Brno 2000

⁴ Karlsson Blanka: *Komenský a jeho dílo ve Švédsku 1630-2000*, Norrköping 2005 (samt svensk och tysk version)

⁵ T. ex. Karlsson Blanka: *Komenský a válečná kořist na švédském zámku Skokloster* *Theologická revue* 7/1998 s. 27-32, 91-95, samt *Bohemika a válečná kořist v některých knihovnách a zámcích ve Švédsku. I: Češi za hranicemi na přelomu 20. – 21. století*, Praha 2000, s. 259-271.

⁶ Karlsson Blanka: *Po stopách známých a neznámých Čechů ve švédských archivech*. ČAS v roce 2002. *Ročenka České archivní společnosti*, s. 74-80 samt *Komenský, Hodin, Vaněk a neznámé dokumenty ve stockholmských archivech*. *Bulletin Unie Comenius* 12/2000 s. 45-50.

⁷ Karlsson Blanka: *Po stopách Bedřicha Smetany ve švédských archivech* ČAS v roce 2005 *Ročenka České archivní společnosti* s. 79-109; ČAS v roce 2007 *Ročenka České archivní společnosti* s. 81-117.

Emil Schieche som såg till att historiska hjälpvvetenskaper infördes som ett akademiskt ämne i Sverige.⁸

Ytterligare vittnesmål om Blanka Karlssons aktivitet är hennes breda arkiv som hon sedan år 1999 överlämnar till Nationalarkivet i Prag.⁹ Hennes personfond innehåller först och främst biografiskt material, korrespondens, egna manuskript samt förberedande dokumentation till dessa, genklang av forskarpublikationer, dokumentation om hennes deltagande på internationella konferenser, men även dokumentation om hennes allmänna verksamhet, vilket innehåller bl. a. Blanka Karlssons fäkthöreställningar (under konstnärligt namn Blanka Pragensis) med hennes yngste son Richard (pseudonym Richard af Norrköping) under åren 1996-2004 när de realiserade 20 fäktningshöreställningar i egen koreografi både i Sverige och Tjeckien.¹⁰ För övrigt är Blanka Karlssons intresse om fäktnings daterat redan från 1960-talet, då hon under åren 1968-1969 studerade vid DAMU [Divadelní fakulta Akademie múzických umění - The Theatre Faculty of the Academy of Performing Arts in Prague – förklaring av översättaren] och hade lektioner i sportfäktnings. Det här intresset väckte hon till liv igen i Sverige efter många år och efter examen vid Musketörakademien i Stockholm började hon ägna sig åt fäktnings inte bara aktivt, utan också som forskarämne som resulterade i föreliggande bok.

Den recenserade boken sammanfattar Blanka Karlssons forskarresultat om historisk fäktnings realiserade från 1990-talet. I Inledningen av boken analyserar författarinnan begreppet fäktnings och behandlar fäktlitteraturen med särskilt fokus på facklitteratur om historisk fäktnings. Hon ser inte fäktnings endast som en genomtänkt struktur eller som strukturella tekniska rörelser (s. 24 i recenserade boken), utan som en säker dialog mellan människan och samhället (s. 28) och först och främst som ett kulturellt fenomen. Hennes tes är att betrakta fäktnings som konst och vetenskap, vilket realiserades redan under renässansen. Blanka Karlsson presenterar en kort översikt över fäktnings historia som löper parallellt med människans historia. De första rapporterna om fäktnings kommer från både det gamla Indien och Egypten. Författarinnan förklarar fäktnings historia på ett väldigt tydligt och tillgängligt sätt, då hon guidar läsaren symboliskt genom enstaka ”salar” i ett fiktivt fäktningsmuseum.

Den värdefullaste delen av boken ur ett sakligt perspektiv samt bokens själva kärna, är de kapitel som på ett grundligt sätt analyserar enstaka källor till fäktnings historia, vilka Blanka Karlsson bekantade sig med under sina forskarmissioner. Författarinnan lägger märke

⁸ Karlsson Blanka: Historik Emil Schieche ve Švédsku. I: Přemysl Pitter. Život-dílo-doba. Praha 1996, s.133-146, samt Historik Emil Schieche ve Švédsku. I: Archiváři ve XX. století. Sborník příspěvků z konference uspořádané ve dnech 18.-19. září 2001 v Jindřichově Hradci, Jindřichův Hradec 2002, s. 25-36 samt Doc. PhDr. Emil Schieche ve vzpomínkách pamětníků ve Švédsku, *Paginae historiae* 22/2, 2014, s.153-169.

⁹ Till och med 1 juni 2015 har arkivet totalt 50 arkivkartonger. En del av Blanka Karlssons personarkiv är bevarat även i Norrköpings stadsarkiv (Blanka Karlssons Personarkiv).

¹⁰ Deras höreställningar på Skoklosters slott under år 2000 och 2004 samt på festivalen Jičín – město pohádky år 2000 betraktar Blanka Karlsson som de viktigaste.

till enstaka böcker i tidigare nämnda Finspongssamlingen i Norrköpings stadsbibliotek, hon leder oss till slottsbiblioteket på Skokloster och slutligen även till Livrustkammarens bibliotek på Kungliga slottet i Stockholm. Hon belyser särskilt samlingen av Emil Ficks böcker och handskrifter som finns bevarade i Livrustkammarens bibliotek på Kungliga slottet i Stockholm. Medan det senast nämnda kapitlet på ett primärt sätt upplyser om svensk fäktning, närmar sig nästkommande kapitel både tjeckisk fäktning, och dess enstaka personligheter och fäktningsmästare samt deras förbindelsemässiga korrespondens med Sverige. Från svenska återspeglingsperioder som Luxemburg och Hussit till nutidens genklang av Sokols idéer och kanske även till skildringen av Emil Ficks personliga korrespondens med den mångkunnige arrangören av tjeckisk sport, Josef Rössler-Ořovský – allt det här är en väg som författarinnan följer i nämnda kapitel avslutat med en skildring av ett stort antal tjeckiska fäktares deltagande i de olympiska spelen i Stockholm år 1912 sammankopplat med Emil Ficks bevarade fotodokumentation.

Författarinnan avslutar boken med bilagor som troligtvis blir uppskattade av beundrare av historisk fäktning. Det handlar både om hennes ”fäktningsmemoarer” skrivna i form av autentiska minnesanteckningar från olika tillfällen av Blanka Pragensis och hennes son Richard af Norrköpings fäkttaktiviteter under åren 1995-2004 samt om översikten av hennes konstverk inspirerade av historisk fäktning (kompletterat med en komplett katalog av konstverk från åren 1989-2013) och slutligen med funderingar över några neologismer som författarinnan presenterar och driver igenom i sammanhanget med forskning av fäktningshistoria som konst och vetenskap. Man bör ha i betraktelse att boken är rikligt utrustad med både en lista över förkortningar, en stor förteckning över källor och litteratur, en förteckning över bildbilagor vars rika bilddokumentation illustrerar bokens speciella framtoning, personregister och sist men inte minst en Bibliografi över Blanka Karlssons verk efter år 1989. Boken gavs ut parallellt¹¹ på svenska, vilket var originalspråket för boken. Översättningen gjordes av författarinnan själv. Ämnet historisk fäktning är ett attraktivt ämne¹² som öppnar upp för många vyer av interpretation och det råder ingen tvekan om att Blanka Karlssons bok kommer att finna sin väg till historieintresserade läsare. Bokens betydelse för relationen och förbindelsen mellan tjeckiska och svenska kontakter tål sannerligen att upprepas.

Jiří Křesťan – Jan Kahuda

Karlsson Blanka: Historický šerm jako umění a věda, Blanka Pragensis Förlag. Norrköping 2014, 251 s. (Edition Blanka Pragensis Förlag, Publikationsserie No 3)

¹¹ Karlsson Blanka: Historisk fäktning som konst och vetenskap, Norrköping, Blanka Pragensis Förlag 2014, 248 s. (Blanka Pragensis Förlag no. 3).

¹² Se boken som kom ut samtidigt: Krupka, Jaroslav: Český historický šerm. Ze suterénu až na hladiny oceánů, Brno 2014; samt inte så länge sedan utgivna populärvetenskapliga litteraturen t. ex. Dolínek, Vladimír: Kniha o soubojích, Praha 2009; Vincenc Jiří. Stručná historie šermu. 2., dopl. a opr. vyd. Praha 2002; Šindelář, Vladimír: Šermíři, rváči, duelanti, encyklopedie evropského šermu. Praha 1994, samt samma författarens bok Velká kniha o soubojích a duelantech. Dávne a nedávne aféry cti. Praha 2004.

